

Verkenning van een nationaal verbod op handel en gebruik van PFAS

Maart 2025

Deze verkenning is een product van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Inleiding

PFAS is overal in het milieu. Meestal in heel lage concentraties, maar wel in hoeveelheden waardoor in gevallen schade aan de gezondheid niet is uit te sluiten. Deze groep stoffen is zeer persistent (ze breken vrijwel niet af onder milieumomstandigheden), dat wil zeggen dat ze als ze in het milieu komen, daar lang blijven. Doorgaan met het huidige gebruik waarbij PFAS ook vrijkomt naar het milieu tijdens de productie-, gebruiks- en afvalfase leidt tot steeds hogere PFAS-concentraties in het milieu en daarmee tot een grotere kans op gezondheidsschade.

De oplossing voor dit probleem is dat de kraan dicht moet: we moeten de emissies naar het milieu zo ver mogelijk terugdringen. Daar wordt op verschillende manieren aan gewerkt. Het huidige beleid richt zich op het vergaand terugdringen van emissies en lozingen van PFAS en een verbod van PFAS waar alternatieven beschikbaar zijn of uitfasering zodra alternatieven beschikbaar komen. Uiteindelijk is een bronaanpak nodig om risico's voor de gezondheid te voorkomen, door het tegengaan van het gebruik en het in de handel brengen van (producten met) PFAS.

Nederland heeft samen met Denemarken, Duitsland, Noorwegen en Zweden een voorstel ingediend voor een Europese restrictie op de productie, handel en gebruik van PFAS. Dit voorstel is in januari 2023 ingediend en volgt nu het proces om te komen tot een restrictie volgens de REACH-Verordening. Gezien de enorme omvang van het dossier (groot aantal stoffen en een groot aantal toepassingen), de grote belangen en de noodzakelijke zorgvuldige afweging, is dit een langdurig proces. PFAS heeft namelijk zeer veel toepassingen en niet altijd zijn er geschikte alternatieven beschikbaar. Ook zijn er soms innovatieve stoffen in de markt die mogelijk kunnen dienen als alternatief, maar daartoe eerst getest moeten worden om de veiligheid en geschiktheid aan te tonen. Er zijn diverse sectoren die zich zorgen maken over de gevolgen van een verbod, zoals de energiesector en de producenten van medische apparatuur. Voor al deze PFAS-toepassingen is een zorgvuldige weging tussen risico en socio-economische impact van een verbod – of vergaande maatregelen – noodzakelijk. Het is immers onwenselijk dat een verbod leidt tot onevenredig groot nadeel of tot risico's voor veiligheid of gezondheid als een alternatief onvoldoende geschikt is. Deze zorgvuldige beoordeling vergt tijd, maar daarmee groeit ook het maatschappelijk ongeduld.

Er is daarom een verkenning uitgevoerd voor een eventueel nationaal verbod op de handel en gebruik van PFAS indien het Europese restrictievoorstel ernstige vertraging oploopt¹. De inhoudelijke beoordeling in deze verkenning is grotendeels gebaseerd op de onderbouwing die ten grondslag ligt aan het Europese restrictievoorstel. Alleen dankzij de uitvoerige analyses die zijn gemaakt in het kader van het restrictievoorstel, is de kennis beschikbaar om nut en noodzaak van een eventueel nationaal verbod goed te kunnen beoordelen.

Juridische analyse

Allereerst wordt verkend of er Europees en nationaal een wettelijke grondslag is voor een verbod. In dit hoofdstuk wordt een toelichting gegeven op de wetgeving die van toepassing is op een nationaal verbod.

REACH-verordening

REACH is een Europese verordening die gaat over veilige levering en gebruik van chemische stoffen in de Europese Unie. De verordening schrijft voor waar bedrijven zich aan moeten houden en welke mogelijkheden autoriteiten hebben om de veiligheid nader te waarborgen via handhaving en REACH instrumentarium zoals restricties. REACH staat voor: Registratie, Evaluatie, Autorisatie en restrictie van Chemische stoffen. Deze verordening geldt voor alle landen van de Europese Unie. Het doel van deze verordening is een hoog niveau van bescherming van de gezondheid van de mens en het milieu alsmede het vrije verkeer van stoffen op de interne markt te waarborgen en tegelijkertijd het

¹ De verkenning van een eventueel nationaal verbod op de handel en gebruik van PFAS is toegezegd aan de Tweede Kamer.

concurrentievermogen en de innovatie te vergroten.

REACH kan verboden of beperkingen opleggen aan de productie, invoer, handel en het gebruik van bepaalde schadelijke stoffen. Alle chemische stoffen vallen onder REACH, behalve voor zover er specifieke Europese regelgeving voor is zoals voor radioactieve stoffen. Onder REACH dragen bedrijven de verantwoordelijkheid voor veilig gebruik van de geregistreerde stoffen in de hele toeleveringsketen, dus inclusief het gebruik in mengsels (zoals verf en lijm) en het gebruik in voorwerpen. Gebruik van PFAS in al zijn vormen (inclusief F-gassen en polymeren), inclusief het gebruik in mengsels en in voorwerpen valt dus onder REACH. Naast REACH kunnen via specifieke product-, consumenten- of milieuwetgeving maatregelen worden genomen. Zo geldt voor een aantal PFAS via de POP-Verordening² al een reeks verboden en heeft de Commissie het gebruik van PFAS in verpakkingen die met voeding in aanraking komen per 26 augustus 2026 verboden via de PPWR (de verpakkingen- en verpakkingsafvalverordening (EU) 2025/40). REACH geldt niet voor afvalstoffen. Lozingen en andere emissies van stoffen worden dus niet door deze verordening gereguleerd. Hiervoor gelden andere Europeesrechtelijke kaders, zoals de Kaderrichtlijn water, de Kaderrichtlijn afvalstoffen en de Richtlijn Industriële emissies.³

Beperkingen of verboden onder REACH zijn ook van toepassing op import, en zijn direct geldig in alle lidstaten. REACH geeft echter ook de mogelijkheid aan lidstaten om bij direct gevaar een nationale maatregel te nemen. Dit wordt hieronder nader toegelicht.

Mogelijkheden van nationale verboden in REACH-verordening

Daar waar het gaat over chemische stoffen biedt de REACH-verordening lidstaten in beginsel alleen bij hoge uitzondering de mogelijkheid om een nationale maatregel te nemen. Artikel 129 van de REACH-verordening stelt:

Wanneer een lidstaat gegronde redenen heeft om aan te nemen dat ter bescherming van de gezondheid van de mens of het milieu onmiddellijk optreden absoluut noodzakelijk is ten aanzien van een stof, als zodanig of in een preparaat of voorwerp, zelfs indien deze weliswaar aan de voorschriften van deze verordening voldoet, kan die lidstaat passende voorlopige maatregelen nemen. De lidstaat stelt de Commissie, het Agentschap en de overige lidstaten daarvan onverwijld op de hoogte, met vermelding van de redenen voor zijn besluit alsook van de wetenschappelijke of technische informatie waarop de voorlopige maatregel is gebaseerd.

Een lidstaat moet dus bewijzen dat de milieu- en gezondheidsrisico's dermate urgent zijn dat acuut optreden middels een nationale maatregel noodzakelijk is en dit aan de Europese Commissie melden (art. 129 lid 2). De Europese Commissie dient binnen 60 dagen een besluit te nemen of de maatregel wordt goedgekeurd of van de lidstaat wordt geëist deze in te trekken. Indien de Europese Commissie positief besluit, dan dient de lidstaat binnen 3 maanden ook een Europees dossier in te dienen voor een Europese restrictie gelijkwaardig aan de genomen nationale maatregel (art. 129 lid 3).

Daarnaast bepaalt artikel 128 lid 2 van REACH dat deze verordening niet belet dat de lidstaten voor de bescherming van werknemers, de gezondheid van de mens en het milieu, nationale regels handhaven of vaststellen die van toepassing zijn in gevallen waarin deze verordening de voorschriften voor de vervaardiging, het in de handel brengen of het gebruik niet harmoniseert. Bij dit artikel is geen goedkeuring nodig van de Europese Commissie. Denemarken heeft een nationaal verbod op PFAS in textiel gebaseerd op artikel 128 lid 2 REACH. Dit artikel kan worden toegepast in gevallen waarin REACH de voorschriften voor de vervaardiging, het in de handel brengen of het gebruik niet harmoniseert. Omdat REACH verplichtingen oplegt aan PFAS die in de EU op de markt worden gebracht, waarmee sprake is van harmonisatie, is de inschatting dat dit artikel niet succesvol kan worden toegepast. In reactie op de technische notificatie van nationale maatregel heeft de Europese Commissie echter geen bezwaar gemaakt tegen het Deense voorstel. Wel heeft de Europese Commissie in een brief aan de Deense

² Verordening betreffende persistente organische verontreinigende stoffen (EU) 2019/1021, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/nl/TXT/?uri=CELEX%3A32019R1021>

³ Deze verkenning ziet dus niet op de mogelijkheden voor een nationaal lozingsverbod voor PFAS.

milieuminister er kennelijk op gewezen dat “naar aanleiding van de uitspraak van het Hof van de EFTA⁴ in zaak E-9/16, kunnen EU-lidstaten tijdelijke nationale beperkingen opleggen aan een chemische stof, terwijl een soortgelijke beperking wordt overwogen in het kader van de beperkingsprocedure in de REACH-verordening. [...] Deze tijdelijke nationale beperkingen moeten onmiddellijk worden opgeheven nadat de beperkingsprocedure is afgerond en elke EU-beperking van toepassing is, ongeacht of de uitkomst van het EU-proces tot EU-beperkingen leidt of niet.”⁵

Een nationale maatregel is dus altijd een tijdelijke maatregel totdat het ingediende Europese dossier leidt tot een geharmoniseerde Europese maatregel of in de Europese procedure voor beperkingen wordt besloten geen beperkende maatregelen op te leggen.

Opnemen verboden in nationale wetgeving

Een nationaal PFAS-gebruiksverbod moet tevens een wettelijke grondslag hebben in het nationale recht. Het hoofdstuk stoffen en producten in de Wet milieubeheer (hoofdstuk 9) voorziet in de mogelijkheid om zo’n (deel)verbod bij algemene maatregel van bestuur te regelen. Op de totstandkoming van een dergelijke AMvB is aanvullend op de reguliere totstandkomingseisen de procedure van voorhang en nahang van toepassing (artikel 21.6 Wet milieubeheer).

Vooruitlopend op de totstandkoming van een dergelijke AMvB biedt de Wet milieubeheer de mogelijkheid een verbod in te voeren met een ministeriële regeling voor de duur van maximaal twee jaar. De drempel hiervoor ligt hoog: voorwaarde voor zo’n tijdelijke regeling is dat sprake moet zijn van dringende spoed. Dit betreft dus eenzelfde soort eis als wordt gesteld in de REACH-verordening, namelijk dat moet worden aangetoond wat het spoedeisende milieubelang is voor een (deel)verbod ten opzichte van het reguliere Europese REACH-restrictietraject.

Regeerprogramma

In het Regeerprogramma van het huidige kabinet wordt gesteld dat er geen nieuwe nationale koppen op Europees beleid komen. Een nationale kop is Nederlandse regelgeving die verder gaat dan waartoe een Europese richtlijn verplicht, die precies dezelfde materie regelt. Een nationaal verbod op handel en gebruik van PFAS moet worden gezien als een (tijdelijke) nationale kop.

Uitwerking verplichting 1: Onderbouwing van de urgentie van nationaal ingrijpen

Artikel 129 lid 1 van de REACH-verordening richt zich op situaties waarin “onmiddellijk optreden” “absoluut noodzakelijk is”. Er is dus een zeer grote mate van urgentie noodzakelijk.

PFAS-normen in Nederland zijn afgeleid van de gezondheidkundige grenswaarde die opgesteld is door de Europese Autoriteit voor Voedselveiligheid (EFSA), en die zich richt op het meest gevoelige effect, te weten verminderde bescherming door het immuunsysteem. Dit effect treedt op na langdurige blootstelling. Bij een langdurige, consequente overschrijding van een gezondheidkundige grenswaarde zijn gezondheidsrisico’s niet uit te sluiten, maar dit betekent niet dat er per definitie gezondheidseffecten zullen optreden – dat is van verschillende factoren (en toeval) afhankelijk. Het vereiste in REACH is als gezegd dat er sprake moet zijn van “onmiddellijk optreden” dat “absoluut noodzakelijk” is. Het valt te betwijfelen of de huidige blootstelling en het eventuele effect van een nationaal verbod voldoen aan dit vereiste.

⁴ EFTA - <https://eftacourt.int/the-court/>

⁵ Zie impact assessment bijgevoegd bij de notificatie op de website: <https://technical-regulation-information-system.ec.europa.eu/en/notification/26455>

De blootstelling aan PFAS is met name een gevolg van de aanwezigheid daarvan in voedsel, en in mindere mate drinkwater⁶. Dit betreft dus blootstelling aan PFAS van historische emissies en dus de al aanwezige PFAS in het milieu. Deze historische vervuiling kan niet worden weggenomen met een nationaal verbod op handel en gebruik van PFAS: alleen nieuwe verontreinigingen worden voorkomen met een (breed) verbod.

Nationale verboden van andere lidstaten

Frankrijk en Denemarken zijn van plan om nationaal PFAS gedeeltelijk te verbieden. Beide lidstaten kiezen voor een nationaal verbod op specifieke producten met PFAS erin, voornamelijk consumentenproducten. Een toelichting op deze nationale verboden is te vinden in onderstaande tekstboxen.

Voorgenomen nationaal verbod Frankrijk

Het Franse parlement heeft ingestemd met een initiatiefwetsvoorstel om PFAS te verbieden, inclusief import. Het voorstel is geen totaalverbod, maar betreft de volgende specifieke productgroepen:

1. cosmetische producten
2. skiwas
3. alle textiel met uitzondering van beschermende kleding voor professioneel gebruik

Het initiële voorstel bevatte ook voedselcontactmaterialen zoals pannen, maar deze zijn eruit gehaald.

Wetstekst <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000051260902>

Voorgenomen nationaal verbod Denemarken

Het Deense ministerie van Milieu heeft aangekondigd PFAS in kleding, schoenen en aan consumenten geleverde waterafstotende middelen voor gebruik op kleding en schoeisel te verbieden vanaf 1 juli 2026, inclusief import.

De geplande Deense maatregel zal naar verwachting in werking treden vanaf 1 juli 2025, maar bedrijven krijgen zoals nu voorgesteld een uitstelperiode van een jaar om zich aan te passen aan de nieuwe vereisten met betrekking tot het gebruik van PFAS. Het toekomstige verbod zou dus pas ingaan vanaf 1 juli 2026. Het voorgestelde verbod zal gelden voor zowel in Denemarken gemaakte als geïmporteerde producten, maar niet op tweedehands.

Onderbouwing: <https://www.regeringen.dk/nyheder/2024/pfas-handlingsplan-regeringen-vil-indfoere-dansk-forbud-mod-pfas-i-toej-og-sko>

Notificatie aan de Europese Commissie van de wetgeving: <https://technical-regulation-information-system.ec.europa.eu/en/notification/26455>

Daarnaast heeft Denemarken sinds 1 juli 2020 de bewuste toevoeging van PFAS aan voedselcontactmaterialen van papier en karton verboden.

Onderbouwing :

[https://en.foedevarestyrelsen.dk/Media/638210239823191854/Faktaark%20FCM%20\(english\).pdf](https://en.foedevarestyrelsen.dk/Media/638210239823191854/Faktaark%20FCM%20(english).pdf)

⁶ <https://www.rivm.nl/publicaties/risk-assessment-of-exposure-to-pfas-through-food-and-drinking-water-in-netherlands>

Verkenning van nationaal verbod op de handel en gebruik van PFAS

Het Europese dossier ter onderbouwing van de het restrictievoorstel⁷ (EU 2023 PFAS-dossier) is gebruikt voor de huidige verkenning. In deze verkenning worden twee opties uitgewerkt van een nationaal verbod:

- 1) Handel en gebruik van PFAS in alle producten of productgroepen, inclusief importverbod;
- 2) Handel en gebruik van PFAS in specifieke producten of productgroepen, inclusief importverbod.

Optie 1 is vergelijkbaar met het Europese PFAS-restrictievoorstel dat begin 2023 is ingediend. Bij optie 2 wordt, gebruikmakend van het dossier dat in 2023 is ingediend, een selectie gemaakt van toepassingen waarbij wordt gekeken hoe deze bijdragen aan de emissies van PFAS en het socio-economisch belang, waaronder het voorhanden zijn van alternatieven.

Voor elk nieuw beleidsvoornemen - dus ook een verbod op PFAS - wordt het Beleidskompas ingevuld. Met het Beleidskompas wordt op een gestructureerde manier een beleidsvoornemen onderbouwd. Belangrijke vragen daarin zijn onder andere de rechtvaardiging voor een dergelijke interventie, de omvang van het probleem, de belanghebbenden, alternatieve beleidsopties, doelmatigheid en doeltreffendheid van de maatregelen, de maatschappelijke lasten die eruit voortkomen, handhaafbaarheid, financiële gevolgen en bedrijfseffecten. Het doorlopen van dit beleidskompas is arbeidsintensief, vraagt veel overleg met het veld, en vergt specifieke expertise (maatschappelijke gevolgen, bedrijfseffecten). Een nationaal verbod vraagt derhalve min of meer dezelfde acties en onderzoeken die in Europees verband al zijn of worden uitgevoerd. Voor een eerste verkenning van de mogelijkheden van een nationaal verbod is gebruik gemaakt van de informatie uit het restrictievoorstel zoals ingediend in 2023. Bij deze verkenning is uitgegaan van de reikwijdte van het huidige voorstel voor een Europese PFAS-restrictie.

Uitwerking optie 1: handel en gebruik van PFAS in alle producten of productgroepen

Toepassen van PFAS

In heel Europa zijn er naar schatting circa 100.000 bedrijven die PFAS toepassen in hun producten of processen en dus direct PFAS kunnen uitstoten naar het milieu. In Nederland gaat het om honderden emissiepunten. Het in Nederland verbieden van de toepassing van PFAS is complex omdat PFAS in een groot aantal sectoren en toepassingen wordt gebruikt. In theorie is een verbod op het toepassen van PFAS mogelijk, maar dit zal leiden tot een verschuiving van de toepassing naar landen buiten Nederland. De eindproducten zullen onverminderd op de Nederlandse markt komen als er alleen een verbod voor toepassen in Nederland zou worden ingevoerd. Weliswaar worden dan de emissies van PFAS die vrijkomen bij de productieprocessen in Nederland voorkomen, maar alle producten zijn nog verkrijgbaar en kunnen dan emissie geven in de gebruiksfase en in de afvalfase. Een dergelijk verbod kan alleen werken in combinatie met een verbod op het in Nederland in de handel brengen (inclusief import) van dezelfde PFAS-houdende producten omdat anders alleen Nederlandse bedrijven worden geraakt.

Alhoewel met een verbod op het toepassen van PFAS wellicht sneller een reductie van PFAS uit lozingen van productielocaties kan worden bereikt, is er al nationaal beleid gericht op het vermijden en reduceren van PFAS in lozingen. De hele groep van PFAS is als zeer zorgwekkende stof (ZZS) aangemerkt. Bedrijven die ZZS toepassen hebben de plicht een vermijdings- en reductieprogramma (VRP) op te stellen voor hun

⁷ EU 2023 PFAS dossier : <https://echa.europa.eu/documents/10162/1c480180-ece9-1bdd-1eb8-0f3f8e7c0c49>

emissies. Op dit moment zijn er voor verschillende toepassingen van PFAS nog geen alternatieven. In dat geval dient het bedrijf in het VRP emissiereductie-maatregelen voor te stellen om emissies te minimaliseren. De vraag is of een vooruitlopend nationaal verbod op het toepassen van PFAS een proportionele maatregel is gezien een Europees restrictievoorstel al enige tijd in procedure is. Als PFAS in andere landen geproduceerd, geïmporteerd, toegepast en vervolgens geloosd mag worden, zal deze PFAS deels ook in het Nederlandse milieu terechtkomen. Daarmee is een algeheel nationaal verbod ook minder effectief dan een EU-breed verbod.

PFAS–houdende producten

Een nationaal verbod op alle toepassingen van PFAS lijkt een effectieve manier om emissies naar PFAS naar het milieu te verminderen. Het geeft ook de meeste impact voor de Nederlandse maatschappij. In deze paragraaf zal het met name gaan over de maatschappelijke impact van zo'n verbod. In het hoofdstuk 'logistieke uitwerking' wordt geanalyseerd wat de verschillen zijn tussen optie 1 en 2 wat betreft juridische haalbaarheid, wetenschappelijke onderbouwing, en handhaafbaarheid, uitvoerbaarheid en fraudegevoeligheid.

Impact op maatschappij

PFAS kent vele toepassingen, vaak nuttig en op dit moment nog noodzakelijk. Een direct verbod op alle producten en toepassingen heeft een grote impact op de maatschappij, zowel detailhandel als maakindustrie als onderhoud van bijvoorbeeld schepen. Het is dus noodzakelijk om voor alle toepassingen en producten een goede balans te vinden in de beschikbaarheid van alternatieven, het ontwikkelen van alternatieven en het overschakelen naar de alternatieven. De overgangperiodes moeten echter wel ambitieus zijn waarbij emissies naar milieu in die overgangperiodes ook aan maatregelen moeten worden gebonden.

De beschikbaarheid van alternatieven is uitvoerig onderzocht voor het Europese dossier van 2023 voor alle toepassingen van PFAS die toen bij de onderzoekers van de vijf lidstaten bekend waren. Een beknopt overzicht van de beschikbaarheid van alternatieven is gegeven in tabel 1. Voor de volledige analyse verwijzen we naar het EU 2023 PFAS-dossier. Er zijn dus diverse toepassingen waar nog geen alternatieven zijn voor PFAS. Hierbij is ook van belang dat een (komend) EU-breed verbod voor een bedrijf een grote impuls zal zijn om een alternatief te vinden. Een nationaal verbod zal eerder leiden tot het in Nederland niet meer aanbieden van een bepaald product.

Tabel 1. Overzicht van productgroepen waar PFAS wordt gebruikt.

Toepassing	Alternatieven
Gefluorineerde gassen	Voor meeste toepassingen nog geen alternatief beschikbaar
Textiel, meubelbekleding, leer, kleding, tapijt	Alternatieven voor de volgende toepassingen: - Meubelbekleding - Consumentenkleding - Leer - Textiel sprays
Medische hulpmiddelen	Voor meeste toepassingen nog geen alternatief beschikbaar
Productie (van PFAS)	

Toepassing	Alternatieven
Voedselcontactmaterialen en voedselverpakkingen	Alternatieven beschikbaar
Transport	Niet voor alle toepassingen alternatieven beschikbaar
Bouwmaterialen	Alternatieven beschikbaar voor bepaalde toepassingen
Elektronica en halfgeleiders	Elektronica: alternatieven beschikbaar voor bepaalde toepassingen Semiconductors: geen alternatieven beschikbaar
Smeermiddelen	Niet voor alle toepassingen alternatieven beschikbaar
Oliewinning en mijnbouw	Tracers en anti-schuimmiddelen: beperkt aantal alternatieven beschikbaar Fluorpolymeertoepassingen: geen alternatieven
Energiesector	Proton-exchange membraan: geen alternatieven
Metaalcoating en productie van metalen voorwerpen	Hard chrome plating: geen alternatieven beschikbaar* Decoratief verchromen, op plastics en coating met andere metalen dan chroom: alternatieven beschikbaar
Cosmetica	Alternatieven beschikbaar
Consumer mixtures	Alternatieven beschikbaar
Skiwas	Alternatieven beschikbaar

* specifieke verwijzing in dossier dat er weinig concrete informatie is voor afwezigheid van alternatieven.

Nederland en Europa

Een nationaal verbod op PFAS kan alleen een tijdelijke maatregel zijn. Het mede door Nederland opgestelde restrictievoorstel houdt in dat alle toepassingen van alle PFAS in Europa op kortere termijn worden verboden of (als er nog geen alternatieven zijn voor belangrijke toepassingen) op langere termijn worden uitgefaseerd. De REACH-verordening geeft geen ruimte voor nationale maatregelen als er Europese maatregelen zijn onder REACH voor dezelfde stof, of groep van stoffen. Zodra de Europese restrictie in werking treedt, vervallen in beginsel nationale maatregelen. Een nationaal PFAS-verbod is dus altijd een tijdelijke maatregel.

De tijdelijkheid geldt uiteraard ook voor een partieel verbod (optie 2), echter voor optie 1 heeft dit specifieke consequenties. Een totaalverbod voor alle PFAS omvat alle toepassingen, ook die met grote maatschappelijke impact en grote internationale belangen. Met een nationaal totaalverbod is de kans groter dat er divergentie ontstaat tussen het tijdelijke nationale verbod en het Europees besluit. Een nationaal totaalverbod leidt daarmee tot rechtsonzekerheid en is een zeer ingrijpende maatregel.

In december 2024 hebben de vijf indienende landen een nadere toelichting gegeven op hoe het PFAS-dossier wordt aangevuld op basis van de 5600 commentaren. Het oorspronkelijke voorstel had twee risicobeheeropties: (1) een direct verbod op alle toepassingen of (2) een gefaseerd verbod waarbij er verschillende overgangstermijnen worden gegeven op basis van het belang van het gebruik en de

aanwezigheid van alternatieven. Er volgde toen een consultatie, waar 5600 commentaren zijn ingediend van belanghebbenden. Op basis van deze commentaren beoordelen de comités van ECHA nu ook een derde optie voor bepaalde industriële toepassingen: strenge eisen om de emissies van PFAS naar milieu gedurende de gehele levenscyclus zo ver mogelijk naar nul te krijgen.

De kans dat Nederland een verbod stelt, en Europa mogelijk kiest voor een risicobeperkende maatregel om emissies te minimaliseren zou dan voor bepaalde sectoren een potentieel reële optie zijn. Echter, het zijn waarschijnlijk ook de sectoren waar langere overgangstermijnen realistisch lijken, waardoor het nationale verbod toch hoogstwaarschijnlijk is ingetrokken omdat er een Europese maatregel is genomen.

Nederlandse bedrijven krijgen een concurrentienadeel als gevolg van een nationaal verbod. Een nationaal verbod – met name een volledig verbod - heeft directe gevolgen voor concurrentiepositie van veel bedrijven (zoals de maritieme sector) als hier stoffen verboden worden die elders in de EU nog wel mogen. Als het gaat om consumentenproducten, dan is het nadeel vooral voor de concurrentiepositie van de detailhandel. De impact op de concurrentiepositie van het Nederlands bedrijfsleven is in deze verkenning niet nader gekwantificeerd gezien de vele sectoren die PFAS gebruiken, het complexe vraagstuk en omdat externe partijen niet zijn geconsulteerd in deze verkenning. Maar het is helder: hoe breder het verbod, des te groter de impact op de concurrentiepositie.

Conclusie optie 1:

Een nationaal verbod op alle producten en toepassingen van PFAS in alle sectoren en producten zal een hele grote impact hebben op het bedrijfsleven en de burger. Net als de Europese restrictie gaat het om zeer veel toepassingen en grote sociaaleconomische belangen. Deze moeten zorgvuldig worden beoordeeld, ook voor een nationaal verbod. Zodra de Europese restrictie in werking gaat treden, komt het nationaal verbod te vervallen, ook als het nationale verbod verder zou gaan dan deze restrictie.

Uitwerking optie 2: handel en gebruik van PFAS in specifieke producten of productgroepen.

Een tweede optie voor een nationaal verbod die is verkend is het verbieden van het op de markt brengen en gebruik in Nederland van specifieke productgroepen die PFAS bevatten. Dit zou meer in lijn zijn met de voorgenomen nationale regelgeving in Denemarken en Frankrijk. In deze optie beoordelen we voor welke producten en/of toepassingen van PFAS goede alternatieven beschikbaar zijn zodat een nationaal verbod effectief is om blootstelling te beperken zonder buitenproportionele effecten op gezondheid, veiligheid en het functioneren van de maatschappij.

Alternatieven

Een nationaal verbod - vooruitlopend op een Europees verbod – is het snelst uitvoerbaar voor die productgroepen waarvan evident is dat in die producten PFAS vervangen kunnen worden. Hierbij wordt het Europese restrictievoorstel gevolgd. In het Europese restrictievoorstel zijn drie categorieën gemaakt van producten op basis van een analyse van beschikbare alternatieven, of het gebrek daaraan en de benodigde overgangstermijnen, te weten:

- 18 maanden;
- 18 maanden plus 5 jaar;
- 18 maanden plus 12 jaar.

Voor productgroepen waar geen beschikbare alternatieven zijn die direct implementeerbaar zijn, worden overgangstermijnen van 5 of 12 jaar aanbevolen in het Europese restrictiedossier. Bij sommige sectoren zullen alternatieven eerst uitvoerig moeten worden getest op kwaliteitsbehoud van de functie die PFAS dient. Of er moeten mogelijk nog alternatieven worden ontwikkeld.

Het meenemen van de productgroepen die 5 of 12 jaar overgangstermijn hebben, maakt de onderbouwing voor een nationaal verbod complexer en zal meer arbeidsintensief zijn en een langere doorlooptijd hebben om te kunnen komen tot besluitvorming. Het is ook dat bij deze productgroepen veel commentaar is ingediend bij de openbare raadpleging in het Europese restrictieproces. Het is daarom minder aannemelijk dat een nationaal verbod met de benodigde overgangstermijnen eerder ingeregeld is dan het Europese traject.

De categorieën met de kortste overgangstermijn - 18 maanden – zijn:

1. Gefluoriseerde gassen
2. Medische apparatuur
3. Bouwmaterialen
4. Voedselcontactmaterialen
5. Cosmetica
6. Diverse consumentenproducten: autowas, producten voor autoruiten, snaren van gitaar en piano en skiwas
7. Textiel
 - a. Huishoudtextiel
 - b. Consumentenkleding
 - c. Textielsprays
 - d. Leer

Hier moet wel de kanttekening worden geplaatst dat voor de productgroepentoepassing van 'gefluoriseerde gassen' en 'medische apparatuur' geldt dat het voor het grootste deel van de onderzochte subtoepassingen overgangsperioden worden voorgesteld langer dan 18 maanden. Voor een enkele toepassing binnen deze productgroepen zijn voldoende alternatieven voorhanden. Binnen de productgroepen 'textiel' en 'bouwmaterialen' zijn vele subproductgroepen waarvoor voldoende alternatieven zijn. Datzelfde geldt voor de productgroepen 'diverse consumentenproducten' en 'cosmetica'.

Een van de groepen is voedselcontactmaterialen. Er bestaat al een nationaal verbod op vier PFAS-verbindingen in papier en karton als voedselverpakking⁸. Maar er zijn dus ook voldoende alternatieven voor de andere voedselcontactmaterialen, zoals pannen en keukengerei.

Productievolumes en emissie

In het Europese restrictievoorstel is voor de productgroepen in beeld gebracht of er in de productie en gebruiksfases emissies kunnen optreden. Daarnaast is gekeken hoe zich dat verhoudt met de totale volumes aan PFAS gebruikt in die sector/productgroep. Al die informatie is inzichtelijk gebracht in tabel 2, overgenomen uit het EU 2023 PFAS-dossier. In deze tabel wordt een overzicht gegeven van:

1. Het totale verbruik van PFAS in een sector/ productgroep;
2. Een inschatting van het totaal van emissies in de productie- en gebruiksfase;
3. De hoeveelheid van de emissies en de % bijdrage aan de totale emissie.

⁸ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0034991/2025-01-01>

Tabel 2. Tonnages en emissies van grote gebruikssector en productie van 2020 (gesorteerd op tonnage range, is tabel 4 in EU 2023 PFAS-dossier)

Toepassing	Tonnage range	Emissie range % geëmitteerd tijdens productie en gebruiksfase	Emissie contributie van totale emissie		
Gefluorineerde gassen	5	2	5		
Textiel, meubelbekleding, leer, kleding, tapijt	5	2	4		
Medische hulpmiddelen	5	2	3		
Productie (van PFAS)	5	1	2		
Voedselcontactmaterialen en voedselverpakkingen	5	1	1		
Transport	5	1	1		
Bouwmaterialen	4	3	2		
Elektronica en halfgeleiders	4	2	1		
Smeermiddelen	4	2	1		
Oliewinning en mijnbouw	4	1	1		
Energiesector	4	1	1		
Metaalcoating en productie van metalen voorwerpen	3	1	1		
Cosmetica	2	5	1		
Consumenten mengsels	2	4	1		
Ski was	1	3	1		
Tabel legenda					
Tonnage range (t/jaar)		Emissie range (%)		Emissie contributie (%)	
1	0 – 10	1	0 – 5	1	0 – 1
2	10 – 100	2	5 – 25	2	1 – 5
3	100 – 1 000	3	25 – 75	3	5 – 10
4	1 000 – 10 000	4	75 – 95	4	10 – 50
5	> 10 000	5	>95	5	> 50

Het meest effectief in het reduceren van emissies naar het milieu zijn die productgroepen waar de producten een substantiële bijdrage leveren aan de totale emissies. De top vijf van deze productgroepen is:

1. Toepassingen van gefluorideerde gassen
2. Textiel en leer
3. Productie (van PFAS)
4. Medische apparatuur
5. Bouwmaterialen

Textiel leidt Europees tot een ingeschatte uitstoot in de gebruiksfase tussen de 10.000 en 35.000 ton per jaar. Bouwmaterialen hebben Europees geschatte jaarlijkse emissies tussen 1450 en 3500 ton per jaar. Cosmetica, consumentenproducten en skiwas 0-64 ton per jaar.

Daarnaast zijn er ook groepen die eruit springen door hun relatief hoge percentages van emissies naar het milieu, ook al hebben ze lage volumes en scoren ze dus relatief laag in de totale bijdrage aan de PFAS-vervuiling. Dit zijn met name producten die in direct contact staan met de leefomgeving, en waar

PFAS voor het grootste deel tijdens de gebruiksfase vrijkomen en zo terecht komen in de leefomgeving, zoals cosmetica.

Maatschappelijke impact

De Nederlandse concurrentiepositie verandert bij een omvangrijk nationaal verbod op de handel en productie van PFAS - des te breder het verbod, des te groter de impact op de concurrentiepositie (zie ook optie 1 maatschappelijk belang). Als er wordt gekozen voor een verbod op consumentenproducten, dan heeft dit gevolgen voor de Nederlandse detailhandel als hier producten niet meer te krijgen zijn en net over de grens of via internet wel, zelfs bij een importverbod (zie handhaafbaarheid).

Er is ook een grote impact voor de **bouwsector**, als er een nationaal verbod komt voor bouwmaterialen. Er wordt veel PFAS gebruik in de bouwsector, waaronder als impregneermiddel voor waterafstotende materialen. Er zijn voor veel toepassingen alternatieven, maar niet voor allemaal. Gezien de bouwopgave waar Nederland voor staat is het de vraag of een nationaal verbod op PFAS-houdende bouwmaterialen opportuun is.

Voor **gefluorideerde gassen en medische apparatuur** geldt dat het voor het grootste deel van de onderzochte subtoepassingen overgangperiodes worden geadviseerd langer dan 18 maanden omdat er nog geen alternatieven zijn. De toepassing van gefluoriseerde gassen en medische apparatuur hebben een groot maatschappelijk belang, en voor vervanging zijn soms hoge kwaliteitseisen waar het alternatief aan moet voldoen voordat het kan worden toegepast.

Voedselcontactmaterialen professioneel en consument – voor veel consumententoepassingen van voedselcontactmaterialen zijn al veel alternatieven beschikbaar (keramische anti-aanbaklagen in pannen, PFAS-vrije voedselverpakkingen), maar voor de voedselindustrie is ook bij aanwezigheid van alternatieven extra tijd nodig om productielijnen aan te passen. In sommige gevallen zijn er nog geen alternatieven beschikbaar, zoals in industriële apparatuur die blootstaat aan een combinatie van zware omstandigheden (grote hitte, zure of basische ingrediënten, hoge druk).

Elektronica heeft een overgangstermijn van 5 jaar gekregen in het Europese restrictievoorstel vanwege de grote maatschappelijke impact van PFAS in elektronica en het overstappen naar alternatieven.

De maatschappelijke effecten van het consumentengebruik van **huishoudtextiel, leer, textielsprays, consumententextiel, cosmetica, autowas, producten voor autoruiten, snaren van gitaar en piano en skiwas** zijn beperkt.

Actieprogramma PFAS

Het actieprogramma PFAS betreft een subsidie van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat aan VNO-NCW, gestart in 2021. Samen met MKB-Nederland en diverse kennisinstellingen zoals het RIVM en IenW, bereidt VNO-NCW het Nederlandse bedrijfsleven voor op de Europese restrictie van PFAS. Het actieprogramma heeft als doel om samen met het bedrijfsleven in Nederland te werken aan bewustwording rond PFAS, waar mogelijk het gebruik van PFAS versneld uit te faseren en de transitie naar duurzamere en veilige alternatieven te stimuleren.⁹ Op dit moment wordt voor vijf branches en/of productgroepen gekeken naar wat er nodig is om de transitie naar alternatieven te maken: papier, brandblusschuim, textiel en tapijt, cosmetica en afvalwaterzuivering. De verschillende schakels in de keten worden meegenomen: productie van PFAS, toepassing in producten, gebruik, afval, en verschillende emissie- en blootstellingsroutes. Ook andere sectoren en bedrijven worden geïnformeerd over welke producten en halffabricaten PFAS bevatten. Veel bedrijven en sectoren zoeken inmiddels actief naar alternatieven voor PFAS-houdende producten. In dat kader zijn er de afgelopen tijd gesprekken gevoerd met de branches papier, brandblusschuim, rubber en kunststoffen, textiel en tapijt, cosmetica, waterzuivering, medische apparatuur, elektronica en de doe-het-zelfbranche.

⁹ Zie ook de website van VNO-NCW: <https://www.vno-ncw.nl/projecten/actieprogramma-pfas>.

Textiel – uitgebreide producentenverantwoordelijkheid

De uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV) is een combinatie van regels die ervoor zorgt dat bedrijven die producten maken ook verantwoordelijk zijn voor het inzamelen en hergebruiken van het afval van die producten. Sinds 2023 bestaat er een UPV voor consumentenkleding, bedrijfskleding en huishoudtextiel¹⁰.

Een nationaal verbod op PFAS in textiel gaat over nieuw textiel, niet wat al in de kledingkast zit. De overdracht van PFAS naar het milieu van textiel zit in de gebruiksfase en in de afvalfase. Bij gebruik komt de PFAS vrij met name bij het wassen van de kleding (daarom moet sommige kleding periodiek opnieuw worden geïmpregneerd). Een nationaal verbod op PFAS in textiel heeft dus geen invloed op de grote berg kleding die nu al in gebruik is en naar de afvalfase gaat. De UPV is een belangrijk instrument om al deze kledingstukken goed in te zamelen, en daar waar mogelijk te recyclen. De Europese PFAS-restrictie geeft op dit moment geen invulling aan hoe om te gaan met de tweedehands verkoop van textiel, noch recycling.

Conclusie optie 2:

Een nationaal verbod – vooruitlopend op een Europees verbod - is het snelst uitvoerbaar als het evident is dat er direct beschikbare alternatieven zijn zodat de maatschappelijke impact van het verbod relatief laag is.

Er zijn productgroepen, waaronder consumentenkleding, waar én alternatieven zijn én relatief grote emissies van PFAS naar het milieu zijn. De productgroepen cosmetica, consumentenartikelen en skiwas hebben beperkte emissies.

Logistieke analyse – onderbouwing, realisatie en naleefbaarheid en handhaafbaarheid van een nationaal verbod op handel en gebruik PFAS

Budget, doorlooptijd en wetenschappelijke onderbouwing

Het Europese restrictiedossier zoals ingediend in januari 2023 is een dossier opgesteld door vijf Europese landen, waarbij elk land specifieke sectoren heeft onderzocht. Dit dossier is openbaar. Het werk dat toen al verzet is, kan worden gebruikt voor de nationale onderbouwing. Het budget van Nederland voor het EU 2023 PFAS-dossier was € 4,5 miljoen.

Met de indiening van het EU 2023 PFAS-dossier is het Europese restrictieproces gestart. Dit proces kent twee openbare raadplegingen, waarvan de eerste van 6 maanden sloot in september 2023. De eerste openbare raadpleging leverde meer dan 5600 commentaren op, die nu worden verwerkt in het restrictiedossier. Dit dossier vormt het achtergrond dossier voor de twee wetenschappelijke comités van ECHA (Europees Chemicaliën agentschap). Eén comité richt zich op de risico's en de effectiviteit van de voorgestelde maatregelen – het RAC¹¹, en één richt zich op de proportionaliteit ervan – SEAC¹².

Tijdens de openbare raadpleging zijn nieuwe toepassingen van PFAS gevonden, nieuwe informatie die relevant is voor de socio-economische analyse, en nieuwe informatie over de risico's van PFAS. **Het oorspronkelijke ingediende dossier van 2023 is dus niet meer voor alle toepassingen geschikt voor de**

¹⁰ <https://www.ilent.nl/onderwerpen/producentenverantwoordelijkheid/upv-textiel> en

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/afval/regels-voor-hergebruik-en-recycling-van-textiel>

¹¹ <https://echa.europa.eu/nl/about-us/who-we-are/committee-for-risk-assessment>

¹² <https://echa.europa.eu/nl/about-us/who-we-are/committee-for-socio-economic-analysis>

onderbouwing van een nationaal verbod. Belangrijk punt hierbij is dat er geen gebruik kan worden gemaakt van de informatie die lopende het Europese restrictievoorstel is ingediend en gegenereerd, deze informatie is vertrouwelijk totdat de restrictie wordt gepubliceerd. Hieruit volgt in het geval van de onderbouwing Nederland zelf opnieuw informatie moet inwinnen van de industrie.

De onderbouwing van een volledig verbod in handel en gebruik zal uiteraard de meeste capaciteit van experts vergen. Er moet zorg voor worden gedragen dat de nationale experts te allen tijde beschikbaar blijven voor de Nederlandse ondersteuning aan ECHA voor het Europese traject, om te voorkomen dat het Europese proces zal vertragen.

De onderbouwing van een specifiek verbod is wel mogelijk op een relatief korte termijn voor producten waarvoor alternatieven beschikbaar zijn en de maatschappelijke impact beperkt.

Doorlooptijden juridische proces

Hoofdstuk 9 van de Wet milieubeheer voorziet in de mogelijkheid om regels te stellen over stoffen en producten. In theorie kan dat ook een nationaal productverbod voor PFAS inhouden (of een deelverbod). Een dergelijk verbod moet in een algemene maatregel van bestuur worden geregeld. Op de totstandkoming van zo'n AMvB is de procedure van voorhang en nahang van toepassing.

Voor een AMvB wordt in de regel een proceduredtijd van 2 jaar gerekend, te rekenen vanaf het moment van voorbereiding en totstandkoming van het ontwerp.

Eventueel kan vooruitlopend op regeling bij AMvB een ministeriële regeling voor de duur van maximaal twee jaar worden opgesteld. Dit vergt wel een adequate onderbouwing van het spoedeisende milieubelang (acute gezondheids- en milieurisico's).

Handhaafbaarheid, uitvoerbaarheid en fraudegevoeligheid

Een nationaal verbod op handel en gebruik van PFAS kent enkele aspecten die invloed hebben op een goede naleefbaarheid en handhaafbaarheid. Voor zowel de naleefbaarheid en handhaafbaarheid is het grootste struikelblok dat er vaak geen informatie beschikbaar is of een product of mengsel PFAS bevat. Er is op dit moment geen enkele verplichting tot labelling (dat een producent van een product of mengsel moet aangeven dat er PFAS in zit). Nationaal kan een labelling-verplichting wel worden opgelegd via een AMvB onder de Wet Milieubeheer (hoofdstuk 9).

Bij een Europees verbod zal de hele Europese markt zich moeten aanpassen. Bij een nationaal verbod zal het Nederlandse bedrijfsleven zelf moeten achterhalen welke producten wel of geen PFAS bevatten. Informatie over producten met PFAS ontbreekt. Een gebruiker van een mengsel of voorwerp kan lastig achterhalen bij toeleveranciers of er een vorm van PFAS in zijn product aanwezig is. Binnen het eerder genoemde Actieprogramma PFAS wordt wel al gewerkt aan bewustwording rond PFAS en worden andere sectoren en bedrijven geïnformeerd over welke producten en halffabricaten PFAS bevatten.

Het gebrek aan informatie over of een product PFAS bevat kan ook voor de handhavende partijen een uitdaging zijn. Er zal kennis moeten worden vergaard voor het in beeld brengen van PFAS-houdende producten. Ook voor de consument is het lastig om te weten of een product PFAS bevat. Mag dat nog herkenbaar zijn voor pannen, en mogelijk textiel, het is mogelijk niet te herkennen voor cosmetica, een snijplank of elektronica. Daarnaast worden veel producten online aangeschaft, lang niet altijd op Nederlandse websites. Een nationaal verbod op handel en gebruik, inclusief een verbod op import, is door internetverkoop lastig naleefbaar en fraudegevoelig: bij internationale online verkooppunten kan de goedbedoelende burger vaak niet achterhalen of er PFAS in zit, en de iets minder goedbedoelende burger kan een verbod makkelijk omzeilen.

Een nationaal totaalverbod op handel en gebruik van PFAS, of een gedeeltelijk verbod hebben beide bovenstaande problematiek qua naleefbaarheid en handhaafbaarheid. Echter, elke toepassing van PFAS die wordt verboden, komt met een kennisvraag en dus investering voor een adequate handhaving.

Conclusie

Een volledig verbod op alle producten en toepassingen zal veel extra expertise vragen die moet worden ingehuurd. Bij een verbod op specifieke productgroepen en/of sectoren is het aantal fte's en doorlooptijd afhankelijk van welke sector/ productgroep wordt gekozen voor een nationaal verbod. Het zijn de complexere vraagstukken – sectoren/toepassingen waarbij er een hoge maatschappelijke impact is van een mogelijk verbod en er geen directe alternatieven beschikbaar zijn – die zullen leiden tot hogere inzet van experts. Er moet ook zorg voor worden gedragen dat de nationale experts te allen tijde beschikbaar blijven voor het Europese traject voor de Nederlandse ondersteuning aan ECHA, om te voorkomen dat het Europese proces zal vertragen.

Voor een AMvB wordt in de regel een proceduredtijd van 2 jaar gerekend, te rekenen vanaf het moment van voorbereiding en totstandkoming van het ontwerp. Eventueel kan vooruitlopend op regeling bij AMvB een ministeriële regeling voor de duur van maximaal twee jaar worden opgesteld.

Voor zowel de naleefbaarheid en handhaafbaarheid is het grootste struikelblok dat er vaak geen informatie beschikbaar is of een product of mengsel PFAS bevat. Er is op dit moment geen enkele labelling verplichting dat een producent van een product of mengsel moet aangeven dat er PFAS in zit. Dit zorgt dat voor zowel consument, bedrijfsleven en handhavende partijen kennis essentieel is voor naleefbaarheid, handhaafbaarheid. Internethandel maakt het ontwijken van het verbod mogelijk, wat de fraudegevoeligheid van het dossier verhoogt.

Overall conclusie

PFAS zijn overal in het milieu. Meestal in heel lage concentraties, maar bij langdurige blootstelling is schade aan de gezondheid niet uit te sluiten. De blootstelling aan PFAS is met name een gevolg van de aanwezigheid daarvan in voedsel, en in mindere mate drinkwater. Dit betreft dus blootstelling aan PFAS van historische emissies en dus de al aanwezige PFAS in het milieu. Deze historische vervuiling kan niet worden weggenomen met een nationaal verbod op handel en gebruik van PFAS. Nieuwe verontreinigingen worden wel voorkomen met een (breed) verbod.

Er is een juridische grondslag om een verbod in te regelen, zowel onder de Europese wetgeving voor chemische stoffen (REACH) als de nationale Wet Milieubeheer. Onder de REACH-verordening kan een noodmaatregel worden genomen indien er een zeer grote mate van urgentie is. Het valt te betwijfelen of de huidige blootstelling aan PFAS en het eventuele effect van een nationaal verbod voldoen aan dit vereiste.

Er zijn twee opties verkend: een nationaal verbod op alle producten en gebruik van PFAS of een nationaal verbod op enkele specifieke productgroepen. Een volledig nationaal verbod op PFAS vergt een soortgelijke onderbouwing als de Europese restrictie, en soortgelijke overgangstermijnen voor toepassing op sectoren waar geen alternatieven zijn maar waar de toepassing een groot maatschappelijk belang dient. Hierdoor zal bij een volledig nationaal verbod op PFAS niet of nauwelijks tijdwinst te boeken zijn, terwijl er een groot risico ontstaat op afwijking van het Europese restrictietraject. Het nationale verbod zal moeten worden ingetrokken zodra de Europese restrictie van kracht is. Een nationaal totaalverbod leidt daarmee tot rechtsonzekerheid en is een zeer ingrijpende maatregel.

Het kan sneller als een nationaal verbod zich beperkt tot enkele productgroepen waarvan evident is dat in de producten PFAS vervangen kunnen worden zodat de maatschappelijke impact beperkt is. Dat zou dan gaan om het consumentengebruik van huishoudtextiel, leer, textielsprays, consumententextiel, cosmetica, autowas, producten voor autoruiten, snaren van gitaar en piano en skiwas. Daarnaast zou

kunnen worden overwogen om ook de emissie naar het milieu mee te wegen bij het stellen van een nationaal verbod.

Een nationaal verbod heeft een negatief effect op de concurrentiepositie voor het Nederlands bedrijfsleven. Het heeft direct effect op veel bedrijven als hier stoffen verboden worden die elders in de EU wel mogen worden gebruikt. Als het gaat om alleen consumentenproducten, dan heeft dit gevolgen voor de Nederlandse detailhandel als hier producten niet meer te krijgen zijn en net over de grens of via internet wel.

Bij de overweging van een nationaal verbod is daarnaast de naleefbaarheid en handhaafbaarheid van een verbod van belang. Een nationaal verbod kan voor sommige groepen lastig naleefbaar zijn omdat de handelsketens internationaal zijn en deze handelsketens zich niet gaan inrichten op een Nederlands verbod. Het is mogelijk ook voor detailhandelaars lastig te herkennen welke producten PFAS bevatten, want er zijn geen internationale verplichtingen om PFAS-houdende producten te labelen. Ook voor de consument zal het lastig te herkennen zijn welke producten PFAS-vrij zijn. Een nationaal verbod verstoort de open binnengrenzen van Europa. Dat maakt het lastig handhaafbaar, want veel productstromen worden maar beperkt gecontroleerd. De handhaafbaarheid van een nationaal verbod is voor professionele toepassingen relatief makkelijker dan voor consumentenproducten. Zelfs als er een verbod is op specifieke PFAS-houdende producten en/of toepassingen en deze zijn niet meer op de Nederlandse markt, dan biedt de internethandel nog steeds een mogelijkheid om het verbod te omzeilen.

Op dit moment zijn er initiatieven ingezet die al bijdragen aan het versneld vervangen van PFAS en het verlagen van afvalstromen met PFAS erin – o.a. het actieprogramma PFAS en de UPV van textiel. Het is mogelijk dat een hogere inzet op samenwerking om emissies en gebruik van PFAS te verlagen net zo effectief is als een verbod dat stevige haken en ogen heeft aangaande de naleefbaarheid en handhaafbaarheid.

Een nationaal verbod moet worden gezien als een tijdelijke nationale kop. Het instellen van een nationaal verbod op PFAS lijkt dus niet in lijn te zijn met het Regeerprogramma van het huidig kabinet.